

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Минко Стоев Хаджийски за дисертацията на Аница Карник Хугасиян –Хачмерян на тема „Психологични детерминанти на личността и хипохондрични преживявания в контекста на психосоматиката”,
представен на защита за придобиване на образователна и научна степен „доктор”, по научна специалност „3.2. Психология”

Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Хипохондрията е невротично психическо разстройство, което се отнася към групата на психосоматичните. То неизменно присъства в класификациите на МКБ и DSM, като неговите критерии се допълват в по-новите им редакции. Неизбежно обаче остава „прекомерната загриженост за собственото физическо и психическо здраве“, които са преувеличени и обсебват в различна степен личността и нейните преживявания. Същите водят до промени в поведението и социалното функциониране и водят до неблагоприятия резултат в качеството на живот. Засегнатите, в житейски план често остават неразбрани, а липсата на обективни соматични признаци често ги оставят извън вниманието на медицинската помощ. Тяхното страдание от субективното им усещане и убеденост за наличие на тежко заболяване обаче изисква адекватна психологическа намеса, независимо от обективните диагностични изследвания. За това е необходимо познаване на личността, психологическа оценка и намиране на подходящ психотерапевтичен или консултативен подход.

В този смисъл идеята на авторката за изследване на психологическата страна на хипохондричното разстройство в контекста на психосоматиката е актуална и значима. Още повече, че засегнатите са един значителен процент от хората, а по една или друга причина някои остават скрити.

Дисертационният труд е с обем 164 страници от които 148 основен текст. Съдържанието е разпределено в увод, седем глави и заключение. Дисертацията е онагледена с 15 фигури и 50 таблици. Списъкът на използваната литература включва общо 146 източника, от които 30 на

български език, 88 на английски език и 28 интернет източника. Намирам литературната база за достатъчно информативна, съобразно темата и замисъла на изследвания проблем.

Оценка на научно-приложните резултати и приноси на дисертационния труд

Дисертацията на Аница Карник Хугасиян –Хачмерян има следните по-значими приноси резултати и достойнства:

На първо място следва да се посочи избора на тематиката, която не само е недостатъчно разработена у нас, но и неподлагана на нарочно психологическо изследване. Опитът да се изследват факторите, които влияят на психосоциалното функциониране на болните от хипохондрия е фактически крачка към разширяване на възможностите за тяхното социално интегриране и субективно подобряване. Като отчитаме сложността на феномена, както и различните му научни трактовки, един нов психологически поглед е необходим.

В Увода се представя проблема за психосоциалното функциониране на болните с хипохондрия от гл.т. на неговата актуалност и значимост в научен и научно-практически план. Уместно се съобщава, че в научната литература „няма единна дефиниция за здравна тревожност и хипохондрия“. Използваните два термина често се използват взаимно заменяеми, но някои автори ги определят като две отделни единици. Някои виждат същността на като тревожност от заболяване, а други акцентират върху соматичните оплаквания. Стига се до там, че в DSM V хипохондрията е заменена с две нозологични единици - разстройство със соматични симптоми и тревожно разстройство при заболяване. Това естествено води към това дисертационното

изследване да се насочи към психологическата страна на разстройството с акцент върху тревожността.

В Първата част „Цел, задачи и хипотези на дисертационното изследване” е представена общата рамка и изследователски виждания. Целта е определена като намиране на психологичните детерминанти на личността, хипохондричните преживявания и разстройства в контекста на психосоматиката. Същата се постига с изпълнение на три задачи , свързани с установяване на зависимостит между личностните особености и най-вече когнитивните изкривявания и хипохондрията. Хипотезите , които са четири отговарят на изследователския замисъл и са верифицируеми.

Във втората част авторката прави обстоен преглед на важни за темата на дисертацията научни факти, свързани с различни страни на хипохондрията и проблемите на боледуващите от нея. Логично се започва с описание на разстройството на база различните диагностични критерии. Впечатление прави сравнителния анализ на разглеждането му в американските DSM 4 и 5 и международните МКБ- 10 и 11 класификации на психическите и поведенчески разстройства. Последователно в необходимия за целта обем се дават определения и модели на научен подход към проблемите в съдържателен и функционален план.

Самото разстройство и заболяване е описано достатъчно подробно като заболяемост, клиника, протичане и резултат- лошо качество на живот и дори инвалидизация.

Специален параграф е отделен на *психологическите фактори*, които могат водят до хроничност и интензивност на медицински обяснимите и медицински необяснимите симптоми. Психологически фактори като *катастрофизиране на*

мисленето, отрицателна афективност, и свръх преживяване на здравните проблеми са основни за формирането на дълготрайните соматоформни профили. Въз основа на изследването на взаимодействията между психологически фактори и разстройството се прави извода, че „индивидите с по-негативни психологически фактори могат да възприемат медицински необясними симптоми като по-заплашителни и следователно могат да покажат по-висока когнитивна, емоционална и поведенческа осведоменост за тези симптоми“. Това показва важността от цялостен подход към диагностицирането и лечението на соматоформни разстройства, акцентирайки на значимостта на психологическите интервенции за управление на тези комплексни състояния. С необходимата вещина и научна прецизност са представени различни водещи проучвания върху проблема, свързани с *хронични заболявания, смъртна тревожност, трансдиагностични конструкции, танатофобия*. Отбелязва се голямото значение на *екзистенциалните фактори*, както за обяснението, така и търсенето на терапевтични подходи.

Отбелязани са подобаващо и *физиологичните причини* за развитието на хипохондрията в контекста на био-психосоциалния модел на обяснение.

Третата част представя постановката на изследването. Процесуалната структура е описана кратко и ясно, като заедно с това се дават и резултатите, получени от използването на специфични инструменти / въпросник на Дерогатис , въпросника на Салковски и въпросник MTG /. За анализ на *хипохондричната предразположеност* е използвана специално създадена анкетна карта, включваща 11 въпроса, отчетени по 5-степенна

ликертова скала. Изследваните лица са в две групи – със и без хипохондрични симптоми като резултатите са сравнени. Използвана е програмата SPSS.

В *Четвъртата част* под формата на заключения се прави преглед на *издигнатите хипотези*. Прави добро впечатление това, че същите са описани и анализирани от гл.т. на изследователските задачи, като в съдържателен план дори ги надхвърлят. Положителен е фактът, че хипотезите не само се коментират като потвърждение, но и обясняват с емпирични данни и дори с теоретични съждения.

В *Заключението* наред с кратък преглед на основни оположения, свързани с разстройството, се прави преход към оказване на психологическа помощ на засегнатите. Според авторите виждания най-подходящи подходи за терапия подсказани от резултатите на изследването са психоаналитичният, екзистенциално-хуманистичният и когнитивно-поведенческият.

Приносите, както ги вижда авторката се определят в няколко насоки :

- Предложената комплексна методология за изследване включва разработването и прилагането на нови *диагностични инструменти*, които помагат за по-детайлното разграничаване и анализ на хипохондрични състояния.
- Резултатите от изследването имат приложение в клиничната практика, като предоставят основа за разработването на целенасочени *терапевтични интервенции*, които адресират както психологическите, така и соматичните аспекти на хипохондрията.

- Дисертацията предоставя ценни данни и наблюдения, които могат да послужат като основа за бъдещи изследвания в областта на психосоматиката и клиничната психология.

Като най-значим в научно отношение може да се определи това, че изследването успешно показва връзката на хипохондричните преживявания със специфични личностни особености и емоционални реакции. В този смисъл изследването допринася за разбирането на психологическите механизми, които допринасят за развитието на хипохондрия.

Бележки

Нямам съществени бележки по структурата и съдържанието на дисертацията.

Заклучение

На основата на гореизложеното, намирам дисертацията на Аница Карник Хугасиян –Хачмерян на тема „Психологични детерминанти на личността и хипохондрични преживявания в контекста на психосоматиката ” за актуална, значима, добре замислена и изпълнена. Препоръчвам на Научното жури нейното положително оценяване и присъждане на образователната и научна степен „доктор“.

12.12.2024г.
гр.В.Търново

ПОДПИС:
/проф.д-р М.Хаджийски/